

AV-ALAN JURIDIikka

(3) TEKIJÄNOIKEUS

Aalto-yliopisto
Taiteiden ja suunnittelun
korkeakoulu

Marraskuu 2023

IMMATERIAALIOIKEUDET

- Immateriaalioikeudet ("Intellectual Property Rights, IPRs")
- Immateriaalioikeuksia:
 - Tekijänoikeus, tavaramerkkioikeus, patenttioikeus, jne.
 - Tekijänoikeus av-alan keskiössä.
- Tietoa immateriaalioikeuksista:
 - IPR University Center
 - <https://ipruc.fi/tietopalvelut/yleistietoa-immateriaalioikeuksista/>

TEKIJÄNOIKEUSTIETOA

- **Tekijänoikeudesta löytyy runsaasti opastettua tietoa.**
- **Tekijänoikeus.fi**
 - <https://tekijänoikeus.fi/tekijänoikeus/>
 - Tekijänoikeus suojaa luovaa työtä –opas: <https://tekijänoikeus.fi/wp-content/uploads/2015/05/Tekij%C3%A4noikeus-suojaa-luovaa-ty%C3%B6t%C3%A4-2014-web.pdf>
 - Mitä tekijänoikeus tarkoittaa? <https://www.youtube.com/watch?v=Uald2uWcVKo>
- **Kopiosto**
 - Tekijänoikeuden ABC
 - <https://www.kopiosto.fi/kopiosto/tekijänoikeustietoa/tekijänoikeuden-abc/>
- **Kuvasto**
 - Tietoa tekijänoikeuksista
 - <https://kuvasto.fi/kuvaoikeuksien-abc/>

TEOS, TEKIJÄ JA TEKIJÄNOIKEUS AV-ALALLA

- **TEOS**
 - Teostasovaatimus (teoskynnys): itsenäinen ja omaperäinen (samanlaisuusarviointi, tapauskohtainen arviointi)
 - Esimerkkejä: kirja, käsikirjoitus, elokuva, sävellys, valokuva, jne.
 - Mitä ei suojata: ideat, teemat ja tieto sellaisenaan. Alkuperäisidea vs. synopsis vs. treatment.
- **TEKIJÄ**
 - ”Sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen...”
 - Tekijänoikeus voi syntyä vain luonnolliselle henkilölle. Tekijänoikeus av-teokseen on niillä, jotka ovat osallistuneet av-teoksen tekemiseen luovalla ja omaperäisellä panoksella.
 - Tekijänoikeuden voi luovuttaa oikeushenkilölle, kuten yritykselle.
 - Esimerkkejä tekijöistä: käsikirjoittaja, kirjailija, ohjaaja, kuvaaja, leikkaaja, lavastaja, puvustaja, säveltäjä, jne.
- **TEKIJÄNOIKEUS**
 - Tekijänoikeus syntyy av-teoksen tekijöille.
 - Tekijänoikeus on av-alan ja luovan sisällöntuotannon keskiössä.

AV-ALAN TEKIJYYS

• Yhteisteos

- Av-teos on yhteisteos, johon elokuvan tekijöillä on tekijänoikeus yhteisesti. Myös käsikirjoitus on yhteisteos, jos käsikirjoittajia on useita.
- Jos tuottaja haluaa esittää, välittää ja levittää elokuvaa ja muutoin hyödyntää elokuvan taloudellisia oikeuksia, tuottajan tulee hankkia kaikilta elokuvan tekijöiltä tarvittavat taloudelliset oikeudet.

• Av-teoksen tuottajan suoja

- Kuvatallenteen tuottajan suoja on yksi tekijänoikeuslain lähioikeuksista, suojan kohteena on tallennettu liikkuva kuva.

• Näyttelijöiden/esiintyjien tekijänoikeus

- Esittävän taiteilijan lähioikeus – oikeussuoja henkilölle, joka esittää kirjallisen tai taiteellisen teoksen.

• Musiikki

- Säveltäjät, sanoittajat, sovittajat, muusikot, laulajat
- Aalto-yliopisto: <https://libguides.aalto.fi/c.php?g=664486&p=4702181>
- Teosto: <https://www.teosto.fi/>
- Gramex: <https://www.gramex.fi/>

TALOUDELLISET OIKEUDET JA MORAALISET OIKEUDET

- **Tekijällä on teokseensa taloudellisia ja moraalisia oikeuksia.**

- **TALOUDELLISET OIKEUDET**

- Taloudelliset oikeudet turvaavat tekijän ansaintamahdollisuudet ja ne ovat luovutettavissa kokonaan tai osittain.
- Taloudellisia oikeuksia:
 - Teoskappaleen valmistaminen
 - Teoksen saattaminen yleisön saataville

- **MORAALISET OIKEUDET**

- Suojaavat tekijän kunniaa ja suhdetta teokseen.
- Moraaliset oikeudet säilyvät tekijällä tekijänoikeuslainsäädännön mukaan.
- Isyysoikeus - Tekijä on ilmoitettava hyvän tavan mukaisesti, kun teosta käytetään julkisesti.
- Respektioikeus – Teosta ei saa muuttaa tekijän kirjallista tai taiteellista arvoa tai omalaatuisuutta loukkaavalla tavalla eikä teosta saa esittää loukkaavassa yhteydessä tai muodossa.

MORAALISET OIKEUDET AV-ALALLA

- **Kreditointi (isyys oikeus)**

- Tekijä on ilmoitettava sillä tavoin kuin hyvä tapa vaatii.
- Elokuvien osalta ns. kreditointi tapahtuu elokuvan alku- ja/tai lopputeksteissä ja markkinoinnissa alan vakiintuneen käytännön mukaisesti.
- Tekijällä on oikeus määrätä, missä muodossa hänen nimeään hänen teostensa yhteydessä käytetään ja tekijän nimeä ei ole lupa ilmaista vastoin tekijän tahtoa.

- **Muutosoikeus (respektioikeus)**

- Teosta ei saa muuttaa tekijän kirjallista tai taiteellista arvoa tai omalaatuisuutta loukkaavalla tavalla tai saattaa yleisön saataviin tekijää loukkaavassa muodossa tai yhteydessä.
- Teoksen muuttamis-/muokkausoikeudesta on sovittava erikseen. Asian luonnosta voi kuitenkin johtua, että teosta on lupa muuttaa. Esimerkiksi kun kirjallinen teos elokuvataan, pidetään yleisesti hyväksyttynä, että elokuvakäsikirjoitukseen saadaan tehdä suuriakin muutoksia.

TALOUELLISISTA OIKEUKSISTA SOPIMINEN AV-ALALLA

- **Esimerkkejä av-alalta:**

- Tuottaja tarvitsee käsikirjoituksen (teos) oikeuksia, jotta elokuva voidaan valmistaa käsikirjoituksen pohjalta.
- Käsikirjoituksesta voidaan valmistaa myös muita teoksia kuin yksi elokuva. Käsikirjoittajalla on kaikki erilaiset taloudelliset hyödyntämisoikeudet käsikirjoitukseensa, joista hän voi määrätä haluamallaan tavalla.
- Jotta elokuva (teos) on esitettävissä, levitettävissä ja muutoin kaupallisesti hyödynnettävissä, täytyy jokaisen henkilön, jolle syntyy tekijänoikeuksia elokuvaan, luovuttaa oikeuksiaan tuottajalle. Tuottaja vastaa tarvittavien oikeuksien hankkimisesta.

- **Tekijän taloudelliset oikeudet teokseen ovat luovutettavissa kokonaan tai osittain ja niistä sovitaan av-alan sopimuksissa.**

- **Sopijapuolena oikeushenkilö (kuten yritys)**

- Tekijänoikeus voi syntyä vain luonnolliselle henkilölle, mutta luonnollinen henkilö voi siirtää oikeuksiaan oikeushenkilölle.
- Sopimuksessa on huomioitava, että oikeushenkilö hallinnoi sovittavia oikeuksia.

TEKIJÄNOIKEUDEN LUOVUTTAMISESTA SOPIMINEN AV-ALALLA

- **Kirjallinen sopiminen**

- Tekijänoikeuksista sopiminen kirjallisella sopimuksella = Oikeuksien luovutus on oltava nimenomainen.

- **Tekijänoikeuden luovutuksen määrittäminen:**

- Tekijänoikeuden kohde (esimerkiksi käsikirjoitus vs. elokuva);
- Omistusoikeuden luovutus vs. käyttöoikeuden luovutus;
- Kokonaisluovutus vs. osittaisluovutus;
- Käyttöoikeuden rajaaminen (käyttöoikeuden määrittäminen, alueelliset & ajalliset rajat); ja
- Yksinoikeus (vain yksi luovutuksen saaja) vs. käyttölupa/lisenssi (useita luovutuksen saajia).

- **AV-teoksen taloudellisten oikeuksien jaottelua:**

- Esittäminen (elokuvateatteri, tapahtumat, jne.)
- Välittäminen (tv, internet, mobiili, VOD, jne.)
- Levittäminen (tallenteet)
- Ns. johdannaiset oikeudet ("remake"t, jatko-osat, oheistuotteet, pelit, jne.)

TEKIJÄNOIKEUKSISTA SOPIMINEN AV-ALALLA

- **Edelleenluovutusoikeus**

- Elokuva-alan sopimuksissa tekijänoikeuden edelleenluovutusoikeudesta on siis sovittava erikseen ja määriteltävä, milloin se on sallittua, jos edelleenluovutusoikeutta halutaan rajoittaa.
- Esimerkiksi tuottaja tarvitsee av-teoksen taloudellisten oikeuksien edelleenluovutusoikeuden mahdollistaakseen av-teoksen myynnin ja jakelun.

- **Muutos-/muunteluoikeus**

- Teoksen muuttamisoikeudesta on siis sovittava erikseen ja määriteltävä, minkälainen muuttaminen on sallittua, jos muuttamisoikeutta halutaan rajoittaa.
- Muuttamisoikeus liittyy esimerkiksi käsikirjoitukseen, av-teosta varten kuvatun ja äänitetyn materiaalin käyttöoikeuteen, av-teoksesta valmistettaviin eri leikkausversioihin sekä av-teoksen erilaisiin jakeluun liittyviin tarpeisiin, kuten mainostauot/-katkot, dubbaus ja tekstitykset, sensurointitarpeet eri maissa, jne.

- **Korvaukset**

- Tekijänoikeuksien luovuttamisesta maksettavien korvausten määrittäminen.

“RIGHTS CLEARANCE” AV-TUOTANNOSSA

- **Nimet, logot, tavamerkit, brändit, jne.**
 - Autot ja muut ajoneuvot, tietokoneet, puhelimet, tunnistettavat brändituotteet, jne.
- **Taulut, julisteet, valokuvat, kartat, jne.**
- **Tekstit, lainaukset, jne.**
 - Sitaatiooikeus mahdollinen poikkeustapauksissa.
 - Sanasto: <https://www.sanasto.fi/sitaatti/>
- **Musiikki**
- **”Rights clearance”**
 - Tarkastaminen: Käsikirjoitus, lavastus, puvustus, kuvauspaikat, kuvaaminen, editointi, jne.
 - Tarvittavien käyttöluvien hankkiminen.
 - ”Legal script review”, ”legal edit review”, ”final legal review”.

